

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ทัศนะที่มนุษย์มีต่อความตายเป็นปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาปรัชญา ความตายเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในชีวิตมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดความหวาดวิตกกังวลกลัว เมื่อต้องเผชิญกับความตาย อย่างไรก็ตามความตายเป็นความจริงที่มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ และต้องเป็นปัญหาให้มนุษย์ขบคิด เพื่อให้มีพลังในการเผชิญหน้ากับความตาย พร้อมทั้งเกิดพลังสร้างสรรค์ในการดำรงชีวิตอยู่

ปรัชญาตะวันตกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้เพียรพยายามที่จะศึกษาและอธิบายความหมายของความตาย เพื่อให้เกิดพลังในการต่อสู้ ในการดำรงชีวิตอยู่ กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวทางในการศึกษาและอธิบายความหมายของความตายมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. การอธิบายความหมายของความตายตามแบบจิตนิยม ซึ่งอธิบายว่า ความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งของวิญญาณ (Soul) ความหมายของความตายจึงมีนัยสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อตายไปแล้วจะไปไหนและเป็นอะไรต่อไปอีก

2. การอธิบายความหมายของความตายตามแบบสสารนิยม ซึ่งอธิบายว่า ความตายเป็นการสิ้นสุดของกระบวนการดำรงอยู่ของชีวิต ไม่มีปัญหาใด ๆ ที่จะต้องนำมาขบคิดเกี่ยวกับความหมายของความตาย (ที่เป็นนามธรรม) หลังจากตายไปแล้วการศึกษาเรื่องความตายมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การชลอความตายให้เกิดขึ้นช้าที่สุดเพื่อจะได้มีชีวิตยืนยาวที่สุด

การอธิบายความหมายของความตายทั้ง 2 ลักษณะนี้ นำไปสู่บทสรุปที่แตกต่างกัน และมีปัญหาตามมาต่างกัน กล่าวคือ การอธิบายความหมายของความตายแบบจิตนิยมนำไปสู่บทสรุปอันเป็นนามธรรมที่ยุ่งยากต่อการพิสูจน์ และทำให้ความตายมีความหมายอยู่ที่หลังจากตายไปแล้ว ในขณะที่การอธิบายความหมายของความตายตามแบบสสารนิยม นำไปสู่บทสรุปที่เกิดผลกระทบต่อจินตนาการและความหวังในการดำเนินชีวิต อันเป็นพลังในการต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

อัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus, 1913 - 1960) นักปรัชญาและนักประพันธ์รางวัลโนเบลชาวฝรั่งเศส เชื้อสายอัลจีเรีย เป็นที่รู้จักและมีอิทธิพลต่อคนรุ่นใหม่อย่างกว้างขวาง และนับเป็นนักอัตถิภาวนิยม (Existentialist) ที่สำคัญคนหนึ่งของฝรั่งเศส แม้กามูส์จะไม่ยอม ระบุว่าตนเองเป็นนักอัตถิภาวนิยม เพราะถือว่าตนเองไม่มีความคิดที่เป็นระบบ มีเพียงท่าทีของ ความคิดที่ไม่พอใจกับความคิดปรัชญาที่เป็นระบบ' แต่กามูส์ก็ยังได้รับสมญานามจากวงการปรัชญาชนว่า เป็นบิดาแห่งปรัชญาว่าด้วยความไร้สาระ(Absurdity) ทศนะของกามูส์ที่มีต่อชีวิตว่าไร้สาระสอดคล้องกับภาวะสับสน ไร้ความหวังของคนตะวันตกในสภาพ สังคมที่คนต้องทำงานร่ำกับเครื่องจักรประกอบกับ ภาวะสงครามที่ผู้คนต้องเผชิญกับความตายอยู่ ทุกเมื่อเชิ้อวัน นับว่าสงครามเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นความไร้สาระของชีวิตได้ดีทีเดียว งานเขียนของ กามูส์ เช่นนวนิยายเรื่อง คนนอก (L'etranger) ความเรียงเรื่อง ตำนานทรอม (Le Mythe de Sisyphe) ความเรียงเชิงปรัชญาการเมืองเรื่อง มนุษย์ขบถ (L'homme Re'volte') มี เนื้อหาสาระที่มุ่งวิจารณ์ความคิด และการปฏิบัติ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้อ่านหาทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ยิ่งกว่าจะป้อนวิธีแก้ไขสำเร็จรูปให้ ความสุขและเสรีภาพมีความหมายยิ่งใหญ่สำหรับกามูส์ ซึ่งเขาเรียนรู้จากชีวิตที่ทุกข์ยาก เสรีภาพมิใช่การกระทำทุกสิ่งทุกอย่างในสิ่งที่ตัวเองพอใจ แต่เป็นความสำนึกร่วมที่ต่อต้านการกดขี่ เพื่อแสดงถึงวิญญาณรักอิสระของมนุษย์²

ดังนั้น กามูส์จึงไม่เห็นด้วยกับการอธิบายความหมายของความตาย ตามแบบจิตนิยมที่ทำให้ความหมายของชีวิตเป็นนามธรรม และห่างไกลไปจากปรากฏการณ์ที่เป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นชีวิตที่มุ่งค้นหาสาระัตถะ (Essence) ซึ่งมีความหมายอยู่ในอนาคตที่ห่างไกลไปจากอัตถิภาวะ (Existence) ซึ่งเป็นสภาวะความมีอยู่ หรือดำรงอยู่ของมนุษย์ในปัจจุบันและในขณะเดียวกันเขาก็ไม่เห็นด้วยกับการอธิบายความหมายของความตายตามแบบสสารนิยม ที่ทำให้ชีวิตมนุษย์มีความหมายไม่แตกต่างไปจากวัตถุสสารอื่น ๆ กามูส์เห็นว่าความตายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ความหมายของความตาย กับความหมายของชีวิต จะต้องสัมพันธ์กันและต้องเข้าใจให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ความตายเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญ ที่จะไขไปสู่ความเข้าใจความหมายของชีวิต ความตายเป็นทั้งข้อเท็จจริงและเป็นอุปสรรคที่ก่อให้เกิดการประจักษ์แจ้งต่อเงื่อนไขของการดำรงชีวิตอยู่ แม้ว่าความตายจะทำให้ชีวิตมนุษย์ดูเหมือนไร้แก่นสาร แต่ถ้าไม่มีความตาย

¹ กิรติ บุญเจือ. ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 144.

² อัลแบร์ กามูส์. คนนอก (L'etranger). แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : ดวงกมล, 2522), หน้า 9-26.

มนุษย์ก็จะไม่รู้จักราคค่าของชีวิต คนบางคนแก้ปัญหาด้วยการฆ่าตัวตาย นั่นมิใช่เพื่อแสดงสัจจะอันเป็นแก่นสาร แต่เพื่อแสดงให้เห็นว่า ชีวิตเป็นสิ่งมีค่า เขายอมสละชีวิตเพื่อบอกกับผู้ที่อยู่ข้างหลังถึงคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่อธิบายด้วยเหตุผลไม่ได้ ความตายก็ทำนองเดียวกันมีความหมายสำหรับคนมีชีวิตอยู่เท่านั้น เมื่อตายไปแล้วทุกสิ่งเป็นเรื่องของคนอื่น³ ฉะนั้น ความหมายของความตายในทัศนะของกามูส์ คือความมีสำนึกต่อการดำรงอยู่โดยไม่ยอมจำนนและ แสดงเสรีภาพที่จะมีชีวิตให้ยาวนานและมีคุณค่ามากที่สุด งานเขียนของกามูส์ ปรากฏรูปแบบของความตายที่พบเห็นได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน อาทิ ความทุกข์ ความยากไร้ของผู้คน ความอยู่ติธรรมในสังคม สงคราม และโรคภัย เพื่อให้มนุษย์ได้ตระหนัก และหันมาทบทวนถึงระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น ว่าเป็นคุณค่าที่เหมาะสมแล้วหรือยัง และคุณค่าเหล่านั้นยกระดับจิตใจของมนุษย์ให้เต็มเปี่ยมด้วยความรักเสรีภาพ และมีศักดิ์ศรีมากขึ้นเพียงใด หากไม่เป็นดังนี้ มนุษย์ทุกคนก็สามารถต่อต้านได้เพื่อความอยู่รอดของตนเอง และเพื่อนร่วมโลก ความตายจึงมีความหมายกับปัจจุบัน ไม่ใช่อนาคต หรือโลกหน้า

ผู้วิจัยเห็นว่า ความตายในทัศนะของกามูส์เป็นผลทำให้เกิดความหมายใหม่ในทางปรัชญา ซึ่งมีผลกระทบต่อจริตและประเพณีในสังคมดั้งเดิม จึงควรศึกษาให้ชัดว่า ความตายในทัศนะของกามูส์มีความหมายในลักษณะใด และมนุษย์ควรใช้เสรีภาพ ด้วยความสำนึกรับผิดชอบอย่างไรในการกำหนดความหมายของชีวิต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายเกี่ยวกับความตาย ในนัยต่าง ๆ ตลอดจนท่าทีต่อการกำหนดความหมายของความตายในการดำเนินชีวิตตามทัศนะของกามูส์
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดของกามูส์เกี่ยวกับเสรีภาพ ความรับผิดชอบและประเด็นปัญหาทางจริยธรรมซึ่งมีนัยความหมายสัมพันธ์อยู่กับความตาย และมีผลกระทบต่อระบบจริตและสังคม

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

³ Camus, Albet. *The Myth of Sisyphus*. Trans. Justin O'Brien, (U.K : Penguin, 1981), p.11-13.

1. เกิดความเข้าใจ ในแนวทางการอธิบายความหมายของความตายตามทัศนะของกามูส์
2. สามารถวิเคราะห์ผลกระทบจากความคิดของกามูส์ ที่มีต่อวิถีชีวิตของปัจเจกชนและค่านิยมในสังคมทั้งในแง่บวกและลบ

1.4 ขอบเขตและวิธีการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตของการวิจัย

1. วิเคราะห์ความหมายของความตายในทัศนะของกามูส์ โดยอาศัยเรื่องความตายจากปรัชญากรีก จนถึงปรัชญาครุร่วมสมัยเป็นกรอบในการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นว่ากามูส์ได้เสนอความหมายใหม่ ที่แตกต่างไปจากความคิดและความเชื่อ ที่มีอยู่ก่อนอย่างไร แล้ววิเคราะห์หาบทสรุปว่าอะไรคือประเด็นสำคัญเกี่ยวกับความตาย ในความหมายของกามูส์ และประเด็นความหมายนั้น มีผลกระทบต่อจารีตและค่านิยมในสังคมอย่างไรบ้าง

1.4.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

รวบรวมผลงาน บทความ นวนิยาย บทละคร และเรื่องสั้นของกามูส์ที่มีประเด็นโยงไปสู่งานวิจัย โดยเฉพาะผลงานที่ถือเป็นกุญแจสำคัญคือ *Le Mythe de Sispyhe* (*The Myth of Sisyphus*) และ *L'Homme Revolte* (*The Rebel*) เป็นหลัก และหนังสืออื่น ๆ ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับความตายของนักปรัชญาทุกยุค ที่เกี่ยวข้องมาทำการศึกษาวิเคราะห์